

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАБОТАТА НА ФАРМАЦЕВТИТЕ В АПТЕКА ЗА ОБСЛУЖВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО, СВЪРЗАНИ С ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНАТА УРЕДБА, В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНО ПОЛОЖЕНИЕ И COVID-19

Магдалена Пешева, Анна Тодорова, Мария Иванова

Факултет по фармация, Медицински университет – Варна

CHALLENGES IN WORK AS A PHARMACIST IN A COMMUNITY PHARMACY, RELATED TO CHANGES IN REGULATIONS, IN THE CONDITIONS OF EMERGENCY SITUATIONS AND COVID-19

Magdalena Pesheva, Anna Todorova, Mariya Ivanova

Faculty of Pharmacy, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

С обявяването на извънредно положение поради пандемичната обстановка от COVID-19, в началото на месец март 2020 г., в страната се извършиха редица промени в нормативните уредби, засягащи организацията на работа в аптеките за обслужване на населението. Фармацевтите бяха подложени на редица предизвикателства, свързани със спазване на динамично променящата се законодателна среда, завишен административен контрол от страна на институции, необходимостта от поддържане на високо ниво на фармацевтични грижи и услуги, изпълняване на нови административни задължения, както и осигуряване на нужните количества лекарствени продукти, медицински изделия, хранителни добавки, санитарни и хигиенни средства.

Поставената цел е да се проучат промените в нормативната уредба, засягаща дейността на аптеките за обслужване на населението в условията на извънредно положение и COVID-19, като на тази база се анализират предизвикателствата пред работата на фармацевтите. Проучването се базира на документен анализ на измененията в регулаторната рамка за периода март-юли 2020 г. С помощта на метода на експертна оценка са систематизирани изискванията и правилата за работа в аптеките за обслужване на населението в условията на COVID-19.

Резултатите показват, че въведеният свръх контрол и често променящите се изисквания

ABSTRACT

In March 2020, when COVID-19 was declared a global pandemic, the changes started. One of them was the reorganization of work in the pharmacies and changes in law regulation. The Pharmacists have faced a number of challenges related to compliance with the dynamically changing legal environment, increased administrative control by institutions, the need to maintain a high level of pharmaceutical care and services, to fulfill new administrative obligations, and also to provide the necessary quantities of drugs, medical devices, food supplements, sanitary and hygienic materials.

The set goal is to examine the changes in the regulations which affect the activity of pharmacies in conditions of emergency and Covid 19, on this base, the challenges to the work of pharmacists are analyzed.

The research is based on a documentary analysis of the changes in the regulatory framework for the period March - July 2020. Due to the method for expert assessment, the rules for work in pharmacies, in the conditions of Covid-19, have been systematized.

The results demonstrate that the imposed over-control and the often changing requirements by the administration, in the condition of COVID-19, lead to difficulties in the performance of pharmacists' official duties. Because of that, they face high risk of making mistakes during their work. There is a shift of focus from pharmaceutical care to counseling the creation of outpatient care with an emphasis on hygiene measures for Covid-19 prevention and administration.

от страна на администрацията в условията на COVID-19 водят до трудности в изпълнението на служебните задължения на фармацевтите и са предпоставка за възникване на фармацевтични грешки по време на работа. Наблюдава се изместване на центъра на фармацевтичната грижа от консултиране към извършване на доболнична помощ с акцент хигиенни мерки за превенция на COVID-19 и администриране.

В условията на пандемия фармацевтите играят важна роля в общественото здравеопазване, като увеличават осведомеността на гражданите за спазване на противоепидемичните мерки и ограничения. Те са най-достъпните здравни специалисти, които следва да проследяват, подпомагат и контролират рационалната лекарствена употреба.

Ключови думи: фармацевти, предизвикателства, извънредно положение, нормативна уредба

ВЪВЕДЕНИЕ

На 13.03.2020 г. с решение на Народното събрание по предложение на Министерския съвет се обяви извънредно положение в Република България във връзка с разрастващата се пандемия от COVID-19 (5).

На 23.03.2020 г. бе гласуван Закон за мерките и действията по време на извънредното положение (ЗМИП) (3). Законът урежда мерки и действия по време на извънредното положение на територията на Република България. Министърът на здравеопазването освен по Закона за здравето (33) може да въвежда и други временни мерки и ограничения, определени в закон.

На министъра на здравеопазването се дава правомощие чрез заповеди да организира цялата противоепидемична дейност на територията на Република България, да командирова лица от една структура в друга, да възлага на държавните агенции проверки на държавния резерв, медицински изделия и консумативи и лекарствени продукти, проверки за спазване на противоепидемичните мерки и ограничения. До отмяната на извънредното положение със заповед на министъра на здравеопазването може да се забрани износ на лекарствени продукти по смисъла на Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина (ЗЛПХМ) от територията на Република България (2). Нарушенията се установяват с актове, съставени от длъжностни лица, определени от изпълнителния директор на Изпълнител-

In a pandemic, pharmacists have an important role in the public health. They raise the citizens' awareness of compliance with anti-epidemic measures and restrictions.

The Pharmacists are the most accessible health specialists who should monitor, support and control the rational use of drugs.

Keywords: pharmacists, challenges, state of emergency, regulations

ната агенция по лекарствата (ИАЛ) или на директора на съответната Регионална здравна инспекция (РЗИ).

Международната федерация на фармацевтите - FIP (International Pharmaceutical Federation), създаде здравни съвети за COVID-19 под формата на ръководство за фармацевти. Според него аптеките са най-често първите точки на контакт със здравеопазването и предоставят основна обществена услуга на цялото население чрез доставката на лекарства и фармацевтични грижи (6).

Световната здравна организация (СЗО) изработи препоръки за противоепидемични съвети за обществеността.

ЦЕЛ

Да се обобщят предизвикателствата на фармацевтите в аптека за обслужване на населението в период на извънредно положение и първа вълна на COVID-19 посредством анализиране на нормативната уредба и новите административни задължения на фармацевтите.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Документален метод - използван за проучване и анализ на регулаторната рамка. Проучени са ЗМИП, 33, ДФП (Правилата за добра фармацевтична практика), препоръки на FIP, препоръки на НОЩ (Националния оперативен щаб) и заповедите на министъра на здравеопазването за пе-

риода март-юли 2020 година. На тяхна основа са констатирани промените, засягащи аптеките за обслужване на населението в периода март-юли 2020 година. Методът на експертната оценка е приложен при систематизиране на изискванията и правилата за работа в аптеките за обслужване на населението в условията на COVID-19.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЯ

Въз основа на ЗМИП, ЗЗ и препоръки на НОЩ министърът на здравеопазването издава заповеди. Те се съобщават на всички клонове на РЗИ и на всички министри, имащи отношение към изпълнение на разпоредбите. РЗИ уведомяват областните управители, кметовете на общини, директори на областни дирекции на МВР (Министерство на вътрешните работи) и всички лечебни и здравни заведения на територията на съответната област за въведените противоепидемични мерки.

Тези заповеди включват различни мерки, свързани с: почистване и дезинфекция на повърхности, врати, дръжки, гишета и други; спазване на изискванията за работа с работно облекло и защитни предпазни средства; недопускане до работното място на лица с остри респираторни болести; спазване на разстояние между персонала, работещ в аптеката; спазване на дистанция между пациентите; допускане на по-малък брой пациенти едновременно в аптеката; спазване на задължителното носене на маска в приемното помещение.

Ръководителите на здравни заведения прилагат заповедта в зависимост от рисковете на конкретния обект, като създават правила за работа и обслужване на пациенти. Управителите на аптеките въвеждат конкретните противоепидемични мерки в управлявания обект, насочени към пациентите и към персонала в аптеката. Една част от въведените мерки включват: 1. Дезинфекция на ръцете; 2. Спазване на дистанция; 3. Носене на правилно поставени маски; 4. Избягване на близък контакт; 5. Предварителна подготовка на рецептите; 6. Създаване на часови диапозон за пациенти от конкретна възрастова група; 7. Описание на защитното и работно облекло за фармацевтите, включващо ръкавици, маска, очила или шлем, калцунни, начините за почистване, съхранение и изхвърляне на замърсените предпазни средства; 8. Период и начин за дезинфекция на общите по-

мещения; 9. Поддържане на санитарен дезинфекционен тампон на дръжките на вратите; 10. Дезинфекция на хартиените паричните средства; 11. Начин на приготвяне на почистващи разтвори.

По време на извънредното положение на товареността на фармацевтите е увеличена. При изпълнение на задълженията си фармацевтите трябва да обръщат повече внимание на следните задължения:

- Осигуряване на подходящи запаси и снабдяване със съответните количества качествени, ефикасни, безопасни и достъпни лекарствени продукти, медицински изделия, хранителни добавки, санитарни и хигиенни средства и същевременно предотвратяване на презапасяването и подпомагане рационалната лекарствена употреба;
- Запазване на психичното здраве на пациентите в момент на панически страх от липса на достатъчно информация към обществото и осигуряване на спокойна работна среда;
- Осигуряване на необходимата фармацевтична грижа на всички пациенти, независимо от нарастващия им брой и консултиране за: отговорно използване на лекарствени продукти; правилна употреба на медицински изделия и лични предпазни средства; правилна профилактика и превенция на заболяването; спазване на дишателна хигиена; Сътрудничество с други професионалисти в сферата на здравеопазването за предоставяне на грижи и подкрепа за пациентите;
- Спазване профилактичните мерки (носене на маски, използване на дезинфектанти, правилна хигиена на ръцете);
- Подпомагане за контролиране разпространението на заболяването на територията на здравното заведение и информиране на обществото за начините на превенция;
- Насочване при подозиране на COVID към съответните здравни заведения и власти;

В заповедите на министъра на здравеопазването се включват редица важни правила, осигуряващи защита на пациенти и фармацевти, създавайки условия за безопасна работна среда. Необходимо е да се сведе до минимум контактът между пациенти - фармацевти и фармацевти - фармацевти, като същевременно се осигури непрекъснатост на обслужването.

В досегашната фармацевтична практика административният контрол от институциите се е упражнявал поотделно и независимо една от друга. В условията на COVID-19, след обявяване на извънредно положение на 13.03.2020 година, контролът от страна на административните органи (АО), се засилва. АО представлява орган в системата на изпълнителната власт, дейността подзаконова и се води на отчет пред НС. АО при тежават „държавно властническо правомощие“ и имат възможността да създават задължителни правила за поведение, чието изпълнение е гарантирано от държавната принуда. АО могат да издават нормативни актове в рамките на предоставените им от закона правомощия.

Основните АО, които извършват контрол върху аптеките за обслужване на населението, са: агенции (ИАЛ, БАБХ, Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“); дирекции (Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“); специализирани държавни органи (НАП); органи с териториална компетентност (РЗИ); комисии (Комисия за защита на потребителя; НСЦРЛП).

Аптеките на територията на цялата страна са изправени пред предизвикателството да бъдат свръх регулирани от екипи, в които участват длъжностни лица от 5-6 звена, а именно РЗИ, НАП, КЗП, ГДБОБ и други. Това допълнително усложнява ситуацията, в която се намират. Фармацевтите губят ценно време в подготовка на документи, необходими за извършване на проверките. Редица обекти остават затворени часове, за да отговорят на изискванията на контролните органи. Това води до финансови загуби за фармацевтичните обекти и липса на необходимото фармацевтично обслужване за нуждаещи се пациенти.

Друго предизвикателство в дейността на фармацевтите е вменяването им на задължения, включващи доболнична помощ. Условията на ограничения достъп до ОПЛ и необходимостта от назначаване на определено лечение на пациентите от разстояние постави фармацевта в неблагоприятна позиция между пациентите и институциите. Тези условия фармацевтът трябва да съчетае в процеса на работа с етиката на фармацевтичната грижа и добрата фармацевтична практика. Поставена по този начин, обстановката показва неотложна нужда от цялостно електронно здравеопазване.

Фармацевтичните грижи са съставна част от съвременната аптечна практика, която изисква пряка съвместна работа на фармацевта с пациен-

та, за да оцени точно неговите нужди от лекарствена терапия, и сътрудничество с останалите специалисти за постигане на терапевтичните цели. Основни задачи на фармацевтичните грижи са: обучение на пациента, защита на пациента; връзка между пациента и лекаря; оценка на терапевтичните резултати (1). От професионална и морална гледна точка фармацевтът е длъжен да участва в грижите, свързани с намаляване на заболяемостта и смъртността, дължащи се на неправилна лекарствена употреба. От първостепенно значение е качеството на предлаганата здравна услуга. Фармацевтът трябва да спечели доверието на пациента. Стандартите за фармацевтични дейности трябва да бъдат съобразени с изискванията на националното законодателство (4).

В ситуацията на извънредно положение аптеките имат ключова роля в осигуряване на постоянен достъп до лекарства, медицински изделия, санитарни, хигиенни средства и хранителни добавки, както и за предоставяне на необходимата здравна информация, профилактика и ограничаване разпространението на заболяването, консултиране, подпомагане и контролиране на рационалната лекарствена употреба.

ИЗВОДИ

В условията на COVID-19 фармацевтите играят важна роля в общественото здравеопазване, като увеличават осведомеността на гражданите за спазване на протиепидемичните мерки и ограничения. Въведеният свръх контрол и често променящите се изисквания от страна на администрацията в условията на COVID-19 доведоха до трудности в изпълнението на служебните задължения на фармацевтите и са предпоставка за възникване на фармацевтични грешки по време на работа. Обзорът на задълженията на фармацевта при обслужване на пациенти в условията извънредно положение показва изместване на центъра на фармацевтичната грижа от консултиране към извършване на доболнична помощ с акцент хигиенни мерки за превенция на COVID-19 и администриране.

Фармацевтите да са най-достъпните здравни специалисти, но в условията на обявеното извънредно положение поради COVID-19 се установиха редица административни предизвикателства и ограничения в действията им.

ЛИТЕРАТУРА

1. Димитрова З., Петкова В., Георгиев Ст., Андреевска К., Стайкова Р., Маджаров В., Грекова Д., Фармацевтични грижи, София 2016, Теа Дизайн ООД, с 287
2. Закон за лекарствените продукти в хуманната медицина, в сила от 13 април 2007, последно изм. и доп., бр. 67 от 28 юли 2020 г.
3. Закон за мерките и действията по време на извънредно положение, в сила от 13 март 2020 г., последно изм., бр. 71 от 11 август 2020 г.
4. Петрова Г., Петкова В., Гетов И., Стоименова А., Савова Ал., Манова М., Лебанова Х., Тодорова А., Григоров Е., Георгиева Св., Георгиев Ст., Димитрова М., Камушева М., Миткова З., Андреевска К., Грекова Д., Маджаров В., Социална фармация и фармацевтично законодателство, IV преработено и допълнено издание, София 2017, Инфофарма, с. 360
5. <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=B61F6F106FBC8D333DC8AFA9155E92A2?idMat=146931>
6. <https://www.fip.org/file/4729>

Адрес за кореспонденция:
Магдалена Пешева
Катедра „Организация и икономика на
фармацията“
Бул. „Цар Освободител 84
Варна, 9000
e-mail: magdalena.pesheva@tu-varna.bg